

POSTANOWIENIE

Dnia 16 maja 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Myszka

w sprawie z odwołania A. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w S.
o ustalenie ustawodawstwa właściwego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 16 maja 2019 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 7 lutego 2018 r., sygn. akt III AUa [...],

**odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania i
zasądza od skarżącej na rzecz pozwanego kwotę 240 (dwieście
czterdzieści) zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego
w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w [...] III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
wyrokiem z dnia 7 lutego 2018 r. oddalił apelację odwołującej się A. K. od wyroku
Sądu Okręgowego w C. z dnia 1 marca 2016 r. oddalającego jej odwołanie
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w C. z 29 września 2016 r.
stwierdzającej, że poczynwszy od dnia 1 lipca 2012 r. podlega obowiązkowo
ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu jako osoba prowadząca
działalność gospodarczą oraz ustalającej podstawę wymiaru jego składek
na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe z wymienionego tytułu
w Polsce.

W sprawie tej ustalono, że odwołująca od 15 maja 1998 r. prowadzi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej własną działalność gospodarczą, a od 1 listopada 2014 r. zawarła umowę o pracę w słowackiej spółce M. s.r.o. jako promotor usług i produktów. Za świadczoną pracę w czasie 19 godzin miesięcznie miała otrzymywać 40 euro, nie mniej jednak niż minimalne wynagrodzenie „dla 3 stopnia trudności miejsca pracy w trybie postanowienia § 120 Kodeksu pracy”. Praca ta miała polegać na kontaktach z potencjalnymi klientami oraz prezentacją i promocją oferowanych szkoleń internetowych przez pracodawcę, w tym zapewnienie pisemnej bazy naukowej i urządzeń technicznych do realizacji i prowadzenia szkoleń online. Z tytułu tej umowy została zgłoszona do słowackiego systemu ubezpieczeń społecznego w słowackim organie ubezpieczeniowym. W dniu 12 grudnia 2014 r. odwołująca się złożyła w pozwanym organie rentowym wniosek o ustalenie właściwego ustawodawstwa w związku z wykonywaniem działalności na własny rachunek w Polsce oraz zatrudnieniem na Słowacji. Początkowo polski organ nie kontestował podlegania odwołującej się słowackiemu ustawodawstwu ubezpieczeń społecznych, ale po uzyskaniu informacji od słowackiej instytucji ubezpieczeń społecznych o marginalnym charakterze zatrudnienia na Słowacji i niemożności zaakceptowania ustawodawstwa słowackiego przez właściwe organy tego państwa, Sądy obu instancji potwierdziły, że polski organ ubezpieczeń społecznych zmienił pierwotne stanowisko i prawidłowo objął odwołującą się polskim ustawodawstwem ubezpieczeń społecznych na podstawie przepisów prawa unijnego, z uwzględnieniem decyzji zainteresowanych instytucji ubezpieczeń społecznych Polski i Słowacji.

W skardze kasacyjnej odwołująca się zarzuciła naruszenie: 1. art. 13 ust. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U. L 200 z 7.6.2004, s. 1, dalej jako rozporządzenie podstawowe) w związku z art. 1 ust. 2 lit. c w związku z art. 16 ust. 2 i 4 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U. L 284 z 30.10.2009, s. 1, dalej jako rozporządzenie wykonawcze) przez ich niezastosowanie, co skutkowało

zaskarżonym ustaleniem podlegania ustawodawstwu polskiemu przed właściwym ustawodawstwem miejsca wykonywania pracy najemnej, 2. art. 14 ust. 5 lit. b rozporządzenia wykonawczego w związku z art. 13 ust. 3 rozporządzenia podstawowego przez bezpodstawną ocenę charakteru pracy na Słowacji, 3. art. 233 k.p.c. przez uchybienie procedurze wyjaśnienia wątpliwości w zakresie marginalnego charakteru pracy wykonywanej na Słowacji, 4. art. 378 § 1 w związku z art. 379 pkt 5 i art. 477¹¹ § 2 k.p.c. przez pozbawienie możliwości obrony pracodawcy słowackiego. Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego wyroku Sądu pierwszej instancji i kontestowanej decyzji organu rentowego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu organowi, a także zasądzenie od pozwanego zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego w tym postępowaniu.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniosł o wydanie postanowienia o odmowie przyjęcia skargi do rozpoznania, ewentualnie o jej oddalenie i zasądzenie od skarżącej na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W zakresie najdalej idącego kasacyjnego zarzutu nieważności postępowania należy podkreślić, że w utrwalonej już judykaturze przyjmuje się, iż zagraniczny pracodawca ubezpieczonego nie jest zainteresowanym w sprawie z odwołania ubezpieczonego przeciwko organowi rentowemu o ustalenie właściwego ustawodawstwa, ponieważ wynik takiej sprawy nie dotyka bezpośrednio praw i obowiązków zagranicznego pracodawcy (por. wyroki z: 14 lipca 2016 r., II UK 297/15, LEX nr 2120892; 25 listopada 2016 r., I UK 370/15, LEX nr 2166375 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z: 27 września 2016 r., I UZ 14/16, LEX nr 2153430; 6 września 2016 r., I UZ 13/16, LEX nr 2139243 oraz 21 listopada 2016 r., II UK 735/15 i II UK 734/15, niepublikowane).

Skarga kasacyjna nie zasługiwała na przyjęcie do merytorycznego rozpoznania, ponieważ wątpliwości sformułowane przez skarżącą znalazły przekonujące wyjaśnienie w orzecznictwie Sądu Najwyższego na tle podobnych

sporów. W szczególności w wyroku z dnia 11 czerwca 2014 r., II UK 587/13 (OSNP 2016 nr 1, poz. 13) Sąd Najwyższy stwierdził, że stosownie do art. 13 ust. 3 rozporządzenia nr 883/2004, osoba podejmująca pracę najemną w innym państwie Unii, podlega w zakresie ubezpieczeń społecznych ustawodawstwu tego państwa członkowskiego, w którym wykonywana jest praca najemna lub świadczone usługi. Wyłączona jest tym samym możliwość ustalenia prawa właściwego dla tego stosunku prawnego w inny sposób niż określone w przepisach o unijnej koordynacji systemów ubezpieczeń społecznych, w szczególności w sposób, w jaki ustala się ustawodawstwo właściwe dla stosunku pracy na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) Nr 593/2008 z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych, tyle że nie jest możliwe poddanie spornego stosunku ubezpieczeń społecznych na podstawie marginalnej lub pozorowanej umowy o pracę i prawa wybranego przez strony takich *prima facie* „intencyjnych” stosunków pracy. W sprawach dotyczących koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego stosunek prawny, na podstawie którego powstaje tytuł ubezpieczenia społecznego i stosunek ubezpieczenia społecznego, to dwie niezależne więzi prawne, które mogą podlegać prawu różnych państw członkowskich, z zastosowaniem generalnej reguły wspólnotowej koordynacji ubezpieczeń społecznych, z której wynika, że stosunek ubezpieczenia społecznego podlega co do zasady prawu miejsca wykonywania pracy lub rzeczywistego świadczenia usług (*lex loci laboris*). Spór o podleganie właściwemu krajowemu ustawodawstwu ubezpieczeń społecznych wymaga poinformowania przez osobę wykonującą pracę lub świadczącą usługi w co najmniej dwóch lub więcej państwach członkowskich instytucji wyznaczonej przez właściwą władzę państwa członkowskiego, w którym ma miejsce zamieszkania i prowadzi działalność pozarolniczą. Ze względu na zaistnienie czynnika ponad krajowego w ubezpieczeniach społecznych konieczne jest uwzględnienie procedury przestrzegającej właściwości i kompetencje zainteresowanych instytucji ubezpieczeń społecznych (art. 16 rozporządzenia nr 987/2009). Taka informacja jest podstawą do niezwłocznego, lecz tylko wstępnego i tymczasowego ustalenia dla wnioskodawcy ustawodawstwa właściwego, stosownie do zasad kolizyjnych ustalonych w art. 13 rozporządzenia nr 883/2004. O tymczasowym określeniu

prawa, według którego obejmuje się tę osobę ustalonym ubezpieczeniem społecznym, instytucja miejsca zamieszkania wnioskodawcy informuje instytucję państwa, w którym praca lub usługi są wykonywane. Od tej chwili biegnie termin dwóch miesięcy, w których powiadomiona instytucja może poinformować instytucję miejsca zamieszkania o niemożności zaakceptowania ustalonego ustawodawstwa lub o odmiennej opinii w tej kwestii. Gdy to nie nastąpi, tymczasowe określenie ustawodawstwa staje się ostateczne. Współdziałanie i opieranie się na porozumieniach instytucji właściwych ze względu na miejsce zamieszkania ubezpieczonego oraz ze względu na miejsce wykonywania pracy najemnej lub świadczenia oznacza, że do instytucji właściwych oraz do właściwego sądu krajowego należy ustalenie, czy osoba żądająca ustalenia właściwego ustawodawstwa podlega ubezpieczeniom społecznym we wskazanym przez nią państwie, o czym decyduje art. 11 ust. 1 rozporządzenia nr 883/2004. W takim samym kierunku orzekł Sąd Najwyższy także w wyroku z dnia 6 czerwca 2013 r., II UK 33/12 (OSNP 2014 nr 3, poz. 47).

W konsekwencji w przedmiotowej sprawie uprawnione jest stanowisko, że wprawdzie polska instytucja ubezpieczeniowa nie może bezpośrednio podważać legalności (ważności) stosunku pracy nawiązanego w innym kraju członkowskim, ale od takiej zasady istnieją wyjątki, które przy wykorzystaniu procedury z art. 16 rozporządzenia nr 987/2009 wymagają podjęcia czynności wyjaśniających w celu ustalenia spornego ustawodawstwa właściwego. Oczywiste jest, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie jest uprawniony do wyręczania instytucji ubezpieczeniowych innych krajów i przesądzenia, czy praca zarobkowa wykonywana na ich terytorium stanowi tytuł ubezpieczenia, ale zainteresowane instytucje mogą i powinny współdziałać w procedurze weryfikacji zmierzającej do ustalenia podlegania właściwemu systemowi spornych ubezpieczeń społecznych (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 11 września 2014 r., II UK 587/13, OSNP 2016 nr 1, poz. 13; z dnia 6 czerwca 2013 r., II UK 333/12, OSNP 2014 nr 3, poz. 47).

W okolicznościach przedmiotowej sprawy pozwany organ rentowy zweryfikował pierwotne ustalenie podlegania skarżącej słowackiemu ustawodawstwu w zakresie ubezpieczeń społecznych, po zakwestionowaniu przez

instytucję słowacką podstaw prawnych do takiego ustalenia ze względu na jego ewidentnie marginalny charakter wykonywanej pracy najemnej. W ten sposób doszło do prawidłowego ustalenia właściwego dla skarżącej polskiego ustawodawstwa ubezpieczeń społecznych (por. wyroki Sądu Najwyższego z: 23 listopada 2012 r., II UK 103/12, OSNP 2013 nr 19-20, poz. 238; 6 czerwca 2013 r., II UK 333/12, OSNP 2014 nr 3, poz. 47; 11 września 2014 r., II UK 587/13, OSNP 2016 nr 1, poz. 13 lub 21 stycznia 2016 r., III UK 61/15, LEX nr 1977828). Według tych judykatów, zweryfikowanie przez instytucję ubezpieczeń społecznych innego państwa, w którym świadczona jest praca marginalna, wiąże polski organ ubezpieczeń społecznych. Oznacza to, że organ rentowy i polskie sądy nie mogą kontestować decyzji słowackiej instytucji ubezpieczeniowej, która w trybie współdziałania obu zainteresowanych instytucji ubezpieczeń społecznych wskazała na ewidentnie marginalny charakter pracy na terenie Słowacji wykonywanej przez skarżącą, która nie kreowała podlegania słowackiemu ubezpieczeniu społecznemu, ale wymagała jego adekwatnej zmiany (por. wyroki Sądu Najwyższego z: 4 kwietnia 2017 r., II UK 248/16, LEX nr 2306376; 10 maja 2017 r., I UK 456/16, LEX nr 2352167 lub 11 września 2014 r., II UK 587/13, OSNP 2016 nr 1, poz. 13), co w zamiarze skarżącej stanowiło intencyjną „ucieczkę” przed polskim „droższym” systemem ubezpieczeń społecznych. W taki uprawniony sposób polski organ ubezpieczeń nie zmienił stanowiska słowackiej instytucji ubezpieczeniowej o marginalnym charakterze pracy wykonywanej na terenie Słowacji przez skarżącą - polskiego przedsiębiorcę (por. wyroki Sądu Najwyższego z: 4 kwietnia 2017 r., II UK 248/16 lub 10 maja 2017 r., I UK 456/16, dotychczas niepublikowane). Taki stan rzeczy finalnie wykluczał korzystanie przez skarżącą ze słowackiego systemu ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych, przeto ostateczne i bezdyskusyjne było objęcie jej polskim systemem ubezpieczeń społecznych, z czym oczywiście bezpodstawnie i ewidentnie bezzasadnie skarżąca polemizuje, a takie zarzuty nie poddają się ani nie wymagają weryfikacji kasacyjnej (art. 398³ § 3 i art. 398¹³ § 2 k.p.c.).

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy postanowił jak w sentencji na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., orzekając o należnych stronie pozwanej kosztach zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym w zgodzie z art. 98 k.p.c.